

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1991, 11e jaargang nr. 4

Historie

grueles

Een uitgave van de stichting 'GRUELES' december 1991, 11e jaargang nr. 4

Voorwoord redactie

Heden zult u vinden op pagina 170 van dit nummer, de lang verwachte vader van de dochter van Sion.

De redactie heeft overigens over dat vaderschap klachten ontvangen. Niet over de toewijzing zelf, daarover bestaat geen twijfel, wel over de uitsluiting van een mogelijk moederschap, want twee van de acht kandidaten waren van het vrouwelijk geslacht. De jury is echter over het geslacht van de kandidaten volstrekt onwetend geweest.

De komende dagen zult u het lied, waarvan u de tekst ook in dit nummer vindt, gemakkelijk kunnen instuderen, want de redactie heeft het zo kunnen regelen dat de melodie (zij het met andere tekst) regelmatig op nagenoeg alle radiostations zal worden uitgezonden. Hou dit boekje dus komende dagen direct bij de hand.

Tussentijds kunt de andere artikelen lezen. Ook weer van een gehalte dat van Grueles verwacht kan worden.

Zaolige Kiësmês
Zaolig Nejaor

De redactie

Bij de voorpagina

Stationsstraat 11 en 13 (Haj Schiepers).

Historie

Gronsveld en Rijckholt in de 17e en 18e eeuw

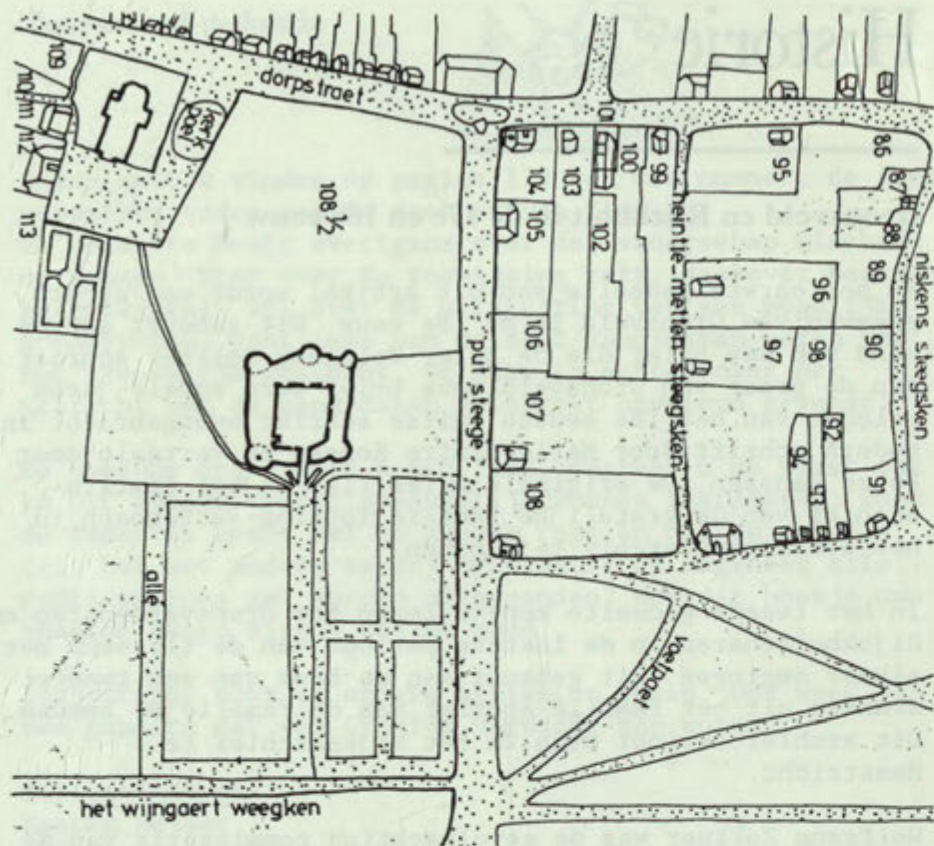
In het eerste gedeelte van dit artikel wordt een schets gegeven van Gronsveld in de 18e eeuw. Dit gebeurt aan de hand van een brief die de Beier Wolfgang Zollner schreef aan de graaf van Gronsveld. Deze brief werd enkele jaren geleden van het 18e eeuwse Duitse schrift overgebracht in modern schrift door Marie-Claire Roosen en vertaald door Peter Hanssen. De originele brief ligt in het familie-archief van de grafelijke familie Törring-Jettenbach in het Staatshauptarchiv te München,

In het tweede gedeelte kunt u lezen hoe Gronsveldenaren en Rijckholtenaren in de laatste periode van de 17e eeuw met elkaar omgingen. Dit gebeurt aan de hand van een tweetal stukken uit het familie-archief van de familie De Bounam. Dit archief bevindt zich in het Rijksarchief te Maastricht.

Wolfgang Zollner was de gevolmachtigd commissaris van de graaf van Törring-Jettenbach (eigenaar van het graafschap Gronsveld die in München woonde). Zollner was geboren in Konzel in het koninkrijk Beieren. Hij kwam als vrijgezel naar Gronsveld en trouwde hier op 22 augustus 1787 met Agnes Petermans. Zij was de weduwe van rentmeester Joannes Franciscus Joseph Lebens. Zollner geeft in deze brief een beknopte beschrijving van het graafschap. Ik heb het niet helemaal letterlijk overgenomen, omdat het de leesbaarheid van dit artikel niet ten goede zou komen.

München, 31 mei 1777.

Het graafschap Gronsveld begint een kwartier gaans buiten Maastricht en ongeveer 300 tot 400 stappen onder Heugem. Er staan twee kleine huisjes die nog tot Heugem behoren. Deze huisjes van één verdieping vormen de grens tussen

Een gedeelte van Gronsvelt, overgetekend van de kaart van Törring-Jettenbach. Die kaart is van ná 1782 (zie Grueles, 11 (1991) nr. 1, p.47), maar van vóór 1787 omdat in dat jaar de sacristie aan de kerk werd gebouwd en die is op de kaart nog niet getekend.

Maastricht en Gronsvelt. Op dezelfde plaats splitst zich de weg; één weg leidt naar Gronsvelt, de andere naar Heugem. Op korte afstand stroomt aan de rechterkant de Maas. De rechter Maasoever is aan de Gronsveldenaren als visplaats verpacht. De linkeroever is deels Maastrichts en deels Luiks gebied. Aan de oostkant van Maastricht grenst Gronsvelt aan Heer en Keer. Deze dorpen zijn van de kannuniken van het St.-Servaaskapittel. Van Heugem naar Gronsvelt is een kleine drie kwartier lopen. Men ziet er niets anders dan vruchtbare weiden en akkergronden, omgeven door wilgen en andere soorten bomen.

Ten oosten van Gronsvelt ligt tegen een heuvel een bos. Aan het begin daarvan is een kluizenaarswoning gebouwd. Na diens dood is deze woning niet meer opnieuw bewoond. Aan de andere zijde van het bos en de berg ligt Eckelrade. Ten noorden daarvan Honthem. Het bos belemmert het zicht vanuit Gronsvelt op beide dorpen.

Door Gronsvelt loopt slechts één straat. Deze leidt naar het Brabantse land en is zeer slecht te berijden. Aan beide zijden van de straat liggen in een lange rij ongeveer 82 huizen. De woningen zijn voor het grootste deel gebouwd uit steen en hebben strodaken. De steen delft men in de Gronsveltse berg.

In Gronsvelt wonen behalve enige metselaars, timmerlui, schoenmakers en kleermakers, een marskramer, twee brouwers, drie biertappers, twee smeden, een wever, een kuiper en een landmeter. Mensen in andere beroepen of kunstenaars zijn er niet.

Het is in Gronsvelt niet mogelijk te overnachten. De herbergen zijn daar niet voor ingericht, want de noodzakelijke en zeker aangename gelegenheid hiervoor ontbreekt. Behalve een goed glas bruin bier of brandewijn is geen andere drank te krijgen. Wie bier brouwt om te verkopen moet de graaf voor elk vat van 75 "maass" acht stuivers bieraccijns betalen. Op bier, voor eigen gebruik gebrouwen, wordt geen accijns geheven. Naar plaatselijk gebruik mag iedereen zoveel beroepen, kunsten of andere ambachten uitoefenen, als hij aankan of wil. Ondanks dat woont er geen koopman, maar wel een marskramer. Deze verhandelt alleen kleingoed. Hij kan het tamelijk goed doen. Ja, zelfs zo goed, dat hij meteen zijn zaakje zou kunnen opgeven of van de hand doen.

Het dagloon van metselaars en timmerlieden ligt in Gronsvelt aanzienlijk hoger dan in Beieren. Men moet die werklieden dagelijks 38 tot 45 k (kronen? J.P.) betalen. Tevens dient men hun zoveel gratis bier te schenken als zij in staat zijn te drinken. Dit laatste is gebruikelijk bij alle handwerkslieden die men een werk laat doen.

De dienstboden in Gronsveld verdienen een jaarloon dat bijna de helft hoger ligt dan het loon in Beieren. Ook zij moeten dagelijks zoveel gratis bier krijgen, als ze op kunnen.

In het huis van Van den Boorn, die lid is van de Gronsveldse schepenbank en daarnaast nog bier verkoopt, komt de Gronsveldse schepenbank bijeen. (Het huis stond op de hoek Rijksweg - Stationsstraat, zuidzijde J.P.) Een geschikte vergaderruimte is niet voorhanden. Voor elke bijeenkomst moet ieder lid 18K aan Van den Boorn betalen.

Men kan niet zeggen dat één inwoner van Gronsveld echt rijk is. Het grootste deel der Gronsveldenaren heeft een middelmatig inkomen en de rest heeft een armzalig loon. Zij leven van graan en van aardappelteelt.

In het midden van het dorp ligt aan de rechterkant van de straat de parochiekerk. Deze is omgeven door een dikke muur. Aan de achterkant kan men via een zijstraatje de ingang van de kerk bereiken.

In de kerk staat een hoofdaltaar waarop de Hemelvaart van Maria en de Heilige Drievuldigheid zijn afgebeeld. Dit hoofdaltaar is geschonken door de op 7 april 1719 gestorven veldmaarschalk graaf van Bronckhorst. Een zijaltaar aan de rechterkant met de afbeelding van de heilige Amandus is geschonken door een broer van de veldmaarschalk, de bisschop van Osnabrück. Het altaar aan de linkerkant is geschonken door gravin Von Trips, een zuster van de veldmaarschalk. Verder bevinden zich in de kerk een preekstoel, een prachtig orgel, een communiebank, twee biechtstoelen en twee rijen kerkstoelen.

Deze zijn allemaal van eikehout gemaakt. Op het koor staat een groot grafmonument. Ook liggen in de kerk de Baronnen van Rijckholt, pastoors, benificianten, drossaards, rentmeesters en andere "mindere" personen van Gronsveld en Rijckholt begraven. De opschriften van de grafstenen zijn in vele gevallen nog nauwelijks te lezen.

In de parochie is het niet gebruikelijk dat men de pastoor betaalt voor dopen, trouwen en begraven. Toch is de parochie van Gronsveld de rijkste in een omtrek van tien

uur. Zij brengt jaarlijks tussen de 1200 en 1800 Duitse guldens op.

Aan de linkerzijde van de kerk ligt op een afstand van ongeveer twintig passen de tamelijk mooie pastorie. (De huidige pastorie dateert uit het einde van de vorige eeuw. J.P.) Deze heeft op de begane grond twee grote kamers en een kleine kamer, van waaruit men de kerk kan zien. Die kamers zijn mooi behangen. Achter de kamers ligt een grote keuken. In de tuin liggen stallen voor paarden, koeien en ander vee. Boven is dezelfde kamerindeling als op de begane grond. In plaats van een keuken is er een grote zolderkamer om huisraad op te slaan. Aan de linkerkant van de pastorie ligt een middelgrote fruitwei, die ook aan de pastoor behoort.

Aan de rechterkant van de pastorie en achter de kerk ligt de kapelanie. Deze ziet er aan de buitenkant goed uit. Het huis is echter veel kleiner dan de aangrenzende pastorie.

De woning van de benificiant (een soort hulp-kapelaan J.P.) heeft de schrijver niet gezien. Dit kan echter niet veel betekenen, omdat de benificiant bij zijn zwager inwoont. De pastoor, de kapelaan of andere geestelijken krijgen van ambtswege geen huis toegewezen. Zij moeten hun woning zelf kopen. De tegenwoordige pastoor Meijers heeft de pastorie van zijn voorganger pastoor Kolb gekocht. De kapelaan bezit een eigen huis, maar dat heeft hij door vererving gekregen.

Vanaf de kerk of de pastorie kan men over een voetpad bij het kasteel komen. Dit pad loopt tussen vele kerse-, appel- en peregomen door. Het is ook mogelijk rechtstreeks, vanaf de grote straat, via een weg bij het kasteel te komen.

Het hoofdgebouw is te bereiken over een brug. Het kasteel verkeert in een zeer slechte staat. Een gewelf is samen met een toren en een deel van de hoofdmuur tot aan het dak ingevallen. Hiervan geeft men de vroegere rentmeester Olislagers de schuld. Hij had in het ingestorte gewelf zijn graan opgeslagen. De gaten in het dak worden steeds

Het kasteel van Gronsveld voor de afbraak rond 1800.

groter, omdat jaarlijks minder geld voor de dakdekker beschikbaar is. In het kasteel bevindt zich slechts één bron. In een van de gewelven werd nog een oude vermolmde wijnpers aangetroffen. De veldmaarschalk graaf Van Bronckhorst had een kleine wijnberg laten aanleggen. Deze wijnberg was voldoende om er jaarlijks zes tot zeven tonnen tamelijk smakelijke wijn van te maken. De wijngaard werd opgeruimd tijdens de regering van graaf Van Arberg.

In een ander gewelf en in de toren erboven bevinden zich twee gevangnissen. Ze zijn echter zo bouwvallig, dat men het niet waagt om er nog misdadigers in te zetten, want enkele jaren geleden zijn de gevangenen ontsnapt. Het gehele kasteel is in zo'n slechte staat dat repareren meer kost dan afbreken en weer opbouwen.

Het kasteel staat midden in het dorp en is zeer mooi gelegen. Om middernacht kan men de stad Luik zien liggen. Deze stad ligt op vijf uur gaans van Gronsveld. Tegen de middag kan men Maastricht zien. Enige weilanden bij het kasteel liggen lager en hebben veel last van grondwater. Op ongeveer 120 passen van het kasteel ligt een houten hoeve, die groen en wit is geverfd. Behalve deze hoeve ligt daar ook de gemeenschappelijke weide ('t Broek). De Gronsveldenaren mogen hierop hun vee hoeden. Vanaf de houten hoeve kan men tussen de wilgen en andere bomen door, over een drassige vlakte naar de Maas lopen. Deze rivier stroomt op een kwartier afstand van Gronsveld. Aan de andere kant van de Maas ligt een steenklip.

Ook kan men aan de linkerzijde van de gemeenschappelijke wei naar Rijckholt gaan, wat ook ongeveer een kwartier lopen is. De weg loopt tussen wilgen en berken door. Het grondgebied van Gronsveld strekt zich uit tot aan de poorten van het kasteel van Rijckholt.

Links van de houten hoeve loopt nog een weggetje dat naar de Gronsveldse hoofdstraat leidt.

De woning van rentmeester Lebens die aan de linkerzijde van de hoofdstraat (tegenwoordig Rijksweg 91 J.P.) is gebouwd, ligt hoger dan het kasteel. Het huis heeft op de

begane grond vier mooie grote kamers. De eerste kamer bij de ingang is de woon- en slaapkamer. In deze kamer is een houten, blauwgeverfde alkoof waarin het gezin, dus ook de kinderen, slapen. Aan de linkerkant van deze woning is een graanstal gebouwd.

Achter de woning is de tuin waaromheen de veestallen liggen.

Broekstraat rond 1900. In de periode dat Zollner zijn brief schreef, ruim honderd jaar eerder, stonden hier ook al huizen en zeer waarschijnlijk dezelfde als die van de foto.

Verder gaat het schriftelijk verslag van Zollner niet.

Een beschrijving van de baronie Rijckholt hebben we niet. Wel kunnen we de sfeer laten proeven die, ruim honderd jaar voordat Zollner zijn brief schreef, heerste tussen de Gronsveldenaren en Rijckholtenaren. We moeten dan terug naar 1671. Het gaat hier om een akte waarin notaris Joannes Blonden, schout en vertegenwoordiger van de inwoners van Rijckholt zijn bevindingen vastlegt. De

familiennaam Blonden komt tegenwoordig in Gronsveld en Rijckholt niet meer voor. Wel hebben vele autochtone families nog Blondens bloed door de aderen vloeien, zoals Dupont, Frambach, Purnot, Berchmans, Mingels.

Joannes begint zijn notariële akte met te stellen dat sinds oude tijden de inwoners van Rijckholt bij de parochie Gronsveld behoorden. Dat zij vrij van de kerkelijke diensten gebruik konden maken, en dat zij altijd door de kerkelijke autoriteiten hetzelfde behandeld zijn als de Gronsveldenaren. Echter sinds 1670 is daar verandering in gekomen want:

- De "regeerders" van Gronsveld hebben volgens oude gewoonte op "onser liever vrouwe licht dagh" (2 februari) aan de Gronsveldenaren kaarsen uitgedeeld. De Rijckholtenaren werden echter de kaarsen geweigerd.
- Na het "affsterven" van Lambert Lousberchs werd het beheer van de armenkas overgenomen door Jan Berchmans, schepen van Gronsveld. Sedert die tijd werden de inkomsten van de armenkas niet behoorlijk verdeeld en kregen de armen van Rijckholt minder dan waar ze recht op hadden.
- Dat "die van Rijckholt tegen recht en reden in hunnen wegh en ganck totte godtsdienst" gehinderd werden. Want Joannes Blonden en andere Rijckholtenaren zouden door de Gronsveldenaren "worden qualijck getracteert" als zij zich in Gronsveld zouden laten zien.
- De gravin heeft verboden om dinsdag jl. het lijk van een zoon van Joannes Blonden, Joannes junior, op het kerkhof in het graf van zijn voorouders te laten begraven. Toen Jan Loyen bezig was het graf te delven, werd hij door de bode van de gravin, Lieben Peusens, gemaand op te houden. Toen Jan Loyen geen aanstalten maakte het bevel uit te voeren, werd bedreigd dat "mannen ende schutten van de Gravin bij stercke handt" dit zouden verhinderen. "Waeromme Joannes Blonden benoodigt is geweest geworden den sijnen dooden soon elders bujttten sijne erfflijcke ende gerechticht begraffenisse te laeten begraeven, tot sijne groote costen ende schaede."
- Verder is enkele zondagen geleden "inde duijstere nacht aen het kriecken vande daegen" Lieben Peusens met andere knechten van de Gravin begeleid door N. Goffin, onderschout van Luik, naar Rijckholt gekomen. Zij hebben

zich daar toegang verschaft tot het huis waarin de pastoor Christiaan Lamberts "eenigen tijd zijne woonstede hadde". Dit ging met zo'n geweld gepaard dat wanden en deuren werden opgebroken. "Pastoor Lamberts naeckt ende bloet" uit zijn bed en huis werd getrokken, en van Rijkholt naar het kasteel van Gronsveld en daarna naar Luik werd gebracht.

"Aldus gepasseert tot Rijkholt te huijse van Blonden, in presentie van Leen Tosses ende Jan Claessens, getuijgen."

De slechte verhouding tussen de Gronsveldenaren en Rijkholtenaren zou nog jaren blijven duren. Want in 1706 schreven de Rijkholtenaren weer een protestbrief, nu aan de Aartsdiaken van Haspengouw. Hierin stellen zij dat Rijkholt het armste en kleinste gedeelte is van de parochie, en dat de pastoor Petrus Carolus Justus Goffin volslagen ongeschikt is voor de zielzorg. Hij spreekt en verstaat geen woord Vlaams, zodat de parochiejeugd in grove onwetendheid opgroeit en met geen enkel middel van de noodzakelijke zaligheid wordt voorzien. Bovendien is het kort geleden voorgekomen dat een vrouw van Rijkholt zonder Sacramenten en enige geestelijke vertroosting van het leven is gescheiden. Dat tevens vele andere parochianen gevaar lopen hun ziel en zaligheid te verliezen. Aldus de boze Rijkholtenaren.

Jo Purnot

Dialect

Derde klas (2)

Nao sjuültiéd krège ze kristelier va Pesjtoer Creusen. "Wie is vanmorgen niet in de kerk geweest?" Mèt dryje sjtaoke ze de vinger op. "Waarom niet?" Pieke van Zjang haw boékpyng, Hub van Dirkske z'nne fits wäor kepot. Merieke vroeg 'r niks. Dao goûng noets gèine nao kèrk. Pesjtoer haw 'nne sjtek van 'nne gojen doûm dik en bekaans twie meter laank. Dè zat 'r oonder z'nnen érm en sjteunde vëur tössje de bénk, nève Bèrke, tièngen 'n vloerplaank dy get oétsjtaok. Zoe hoûng 'r, mèt ién eng haand 'n dikke segaar en ién de aander haand de kristelier, uüver de sjtek. Bié de vraag: "Wie heeft ons geleerd hoe we God moeten dienen?" zat Bèrke 'nne voet nève de baank, vuur de sjtek van de Pesjtoer. Neet vuur de sjtek uüver de plaank te wippe. Dat zoûw 'r neet dörve, Hër woûw weer 'ns perbere wie wiéd 'r kôs goën. Ie dat de Pesjtoer 'm mèt 'nne voet zaog drieje heef 'r van vëur aon de klas oét alle mach nao Bèrke. 'nne Sjläog oppe baank of èine hoût aon 't hoûwe wäor. De sjtek sjaamde Zjao, dè nèven 'm zaot langs 'nnen érm aof. Dè joongkde wie 'nnen hoond. Bèrke haw 't waope op zich aof zién koème en leet zich oonder en haaf oét de baank valle. Pesjtoer vloeg op Bèrke aof en mèt "batteraaf" (van d'n aambras wis 'r mesjiens neet direk 'n Hollens woerd), trok 'r 'm aon 'n oer de baank oét. Vuur 't bord goejde hër 'm op z'n kneje neer. Bèrke kègkde mie van gif es get aandere. "Wat 'n zjenie", biët Pesjtoer 'm nog nao. 'r Driejde zich weer op de klas aon mèt: "'t Licht scheen in de duisternis, maar de duisternis heeft het niet begrepen." Bèrke zaot op z'n kneje vuur 't bord, vlak nève de Pesjtoer. 'r Vègde mèt 'nne mouw z'n traone aof en loorde sjèif uüver 'n sjoûwer tièngen d'n toog aon, dè nao segare roëk. Dao zaog 'r de lang haore van de hoond op hange. Ién gedèchte zaog 'r die kryng mèt bloetse tan, of 'r dich versjèure woûw, vuur de roét

sjtoën bletsje. Es Tiena, de maog, of Pesjtoer oét kaom of dat èine aon de dëur wäor, vloeg dè wie 'nne raozende de sjuuëlplaats op zoedat de keender wie e kôt hoonder oétrèin vloege. Tiena rægkde daan ién paniek. De Pesjtoer kègkde wie 'nne wëlle: "Herta, hier! hier!", tot de lénne sjöddelde. Kos Bërke dè sjmèrlap mer 'ns 'nne rommelspot aon z'nne sjtuts beende. 't Goûng Bërke weer van aal doer z'nne kop.

Sjnaas òm twie oor, wie de Yngelenders nao de Pruúsje goûnge 'n vrach bomme aofliévere, goûng de serèn en kôs 'r de kalder iénvlöchte. Sjmürges wie 'r oét de kèrk kaom haw Maria van de Bronnes ién hëure bloúwe sjolk, mèt de raoze oonderrok oonderoét koème, hëum opgevange. Ze zoûw 'ns tot bié z'n ma goën. Bërke haw d'n däog devuur 'n kroddel ién de brevebös gedújd.

Hër sjroévelde van kneej op kneej. Kneje dy voûl bräotsje zaote van 't valle, kroépe en kleddere. Honderd rèigels van Rosierke. Wäor hër dizze muerge oûch mer, wie ze zusterke Lieske, ién de kèrk koelik gevalle. Daan zaot 'r hié neet. Haw 'r daovuur dizze muerge gebèjd: "In bekoringen en gevaren." Hër verweensde de Roeje Pol en de Pesjtoer nao 't oerwoud tössje de wël bieste en de

missjenarisse. Dat 'r ze noets mie zaog. 't Oerwoud, sjtruúk, kolossaal groete búim en wël bieste, dat doeg ze gemood weer get oprèkke. Hër dwaolde aof nao de vurige wék wie 'r mèt Haj wäor goën knynsvoor zeuke. Haj haw 'n dikke segaar bié zich. Dy sjtoûnge bié hön boëve oppe kas. "Nog eng van vuur d'n oerlog", zaag 'r. Haj trok 'nne sjlåg aon de segaar. "Hié, wëls te oûch 'ns trèkke?" Bërke trok 'nne goje sjlåg en laog bënne de menuút ién de wej van Nikkela van Miensje tössje de pisblomme, mèijzëudsjes, beddesjtëtsjes en boëterblomme ién 't gräos laankoét nève de knynsvormandel. Haj en de búim drijde wie e muüleke òm 'm heen.

De lêste vraag van de Pesjtoer wäor vuur Pieke van Zjang. "Piet, wat zegt 't elfde gebod?" Pieke trok e sjëif gezich. "Ik laat me niet klote, meneer Pastoor." Pesjtoer versjligkde zich ién de segareroûk en kôs eleng nog mer hooste. Es de Pesjtoer weg wäor zoûng Pieke altiéd: "Een oud pastoor die had een koe, had een koe, had een koe, ze sjiët 'nne hoûp, ik weet niet hoe, weet niet hoe, weet niet hoe."

Wie Bèrke oét de sjaol kaom sjtoúng oppe kèrkfer 'nne lômmelekriemer breekes oét te dejle. Tiénge 'nne killo lômmele kôs te dich get sjpuûlgood oétzeuke. Bèrke kôs de maan. Ieder kaom dè bié hön bēdele en es 'r de kaans krèg pagkde hër 't zich. Ze ma haw 'm 'ns getrappeerd wie 'r zoe mer aachterôm kaom en e pāor sjoon, dy ater op de rēngebak sjtoúng te lochte, ién de pungel woúw dûije. Daonao wāor 'r nog 'ns koēme. Wie Bèrke vëur oēpe doeg begôs 'r: "Dich hebs 'n gooj ma, diér kaomp oüch allemaol ién d'n hiémel." Wie 'r niks krèg, blëf van dy gooj ma niks mie uüver en kaom de hil femiélie ién de hel. Nao vëul lèid en meujte, want van lômmele woerd nog 'nne lômmele gemak, krèg Bèrke 'nne killo mêt. De maan woog ze aon e wëugske wat neet mie wāor es 'n hëukske. Bèrke zeugkde zich get oét van wat de maan aon sjpuûlgood ién e megrienskiske haw ligke. 't Eint nog 'nne groetere pruel es 't aandert. Oétejdèlik woerd 't e sjtruje belke aon 'n illesjtikske mêt hil dôn sjtof òm ién alle kleure. Nic trok 't Bèrke oét z'n han. Bèrke perbeerde 't truk te pakke meh ze hawwe alletwie nog mer get sjpien ién hön han. Dao vele vleuk of èine mêt 'n ker mës vas hoúng en wāore t'rs zich ejnige mêt de kloompe aon 't bewërke. Aal wat op de kèrkfer wāor sjtoúng dröm. De jóunges kègkde: "Hoúw, hoúw 'm op dè kop", oe doer d'r nog mie uüverèin vloeg. De mèitskes kègkde van d'n ang. Ze kalde sjendaol devan. Wat de jóunges nog rouwer magkde vuur fleenk te doén.

Sjnoones ién de sjaol begôs Rosierke mêt geschiedenis aof te vraoge. De Kruisvaarders. Es èine get neet wis begôs 't te dondere of ste doüf wāors. Bèrke zat daan 'nne wiésvinger op eker oer en dûijde ze gaw toúw en oēpe. 't Wāor of kenonssjuút aofgoúng. "Nico", (dè zaot vuur Bèrke), "wie stond aan het hoofd van het eerste leger om de Turken uit Palestina te verdrijven?" Bèrke bógkde zich get vuuruüver. "Dè de bôljóungsop hèt oétvoonde." Mêt dat Rosierke dat zaog en hoert wāor 't weer van mêt 't letsje. Bèrke hoúng uüver Zjao ién de baank. Rosierke bewèrgkde z'n bloetse boëvebejn zoedat dy op 'n laandkāort liëke vaan de roej sjnaoje. Bèrke kègkde wie e gesjtoëke vérke. "Zeg jij het maar", sjnawde Rosierke nao Bèrke. Dè vrëf mêt 'nnen érm uüver z'n oüge. Sjnakkenterre kaom 't droét: "God-fried van Bouil-lon". "Hoe haalt hij het uit die

holle kop." Dat sjnapde Bèrke zelf neet. De lëtterkessop oe 'r onder 't ète òmmertoúw mêt sjpëulde, hawwen 'm daobié gehoulpe, sjeddig. Rosierke vrëf 'ns mêt 'nne vinger onder ze gesjtyfseld bejnsje dat zoe aon te zién 'm 'n maot te klejn wāor woerde, drijde z'nne kop van leenks nao rés, doeg nog 'nne zenuwtrèk drateraon en zaag: "Lees bladzijde 58 van het geschiedenisboek over." 'r Magkde mêt 't piépemetske z'n piép sjoen, leep doúw nao de roét en vègde aon de uüvergerdyn 't piépereurke aof. Nao ejnige depe trèkke drijde hër zich ater de lëssener 'nne sjlāog en zaot 'r suffend nao 't kesjtiel te lore. Z'n oüge velen 'm bekaans toúw. Bèrke hoúng de sjaol aon z'n kèl oét. Konsjtaant zaot ér mer nao 'n dikke bromvleeg te lore dy mêt hëur meneer van meziék māoke van onder nao boëve langs de roét op vloeg en dat mer blëf herhoële. Naodat Bèrke nao de lësse z'n sjaolklyjer haw gerüild vuur z'n uüverelke, wāor 'r de sjaol weer gaw vergëte.

De vader van de dochter van Sion: Gerard Segers

De jury heeft gewikt en gewogen, de liederen voorgedragen en gezongen, het advies ingewonnen van de directeur van de Koninklijke Harmonie en is tot een besluit gekomen. Gemakkelijk was het zeker niet: liefst acht inzendingen en van hoog niveau. Zoals u weet benoemden de drie organiserende verenigingen ieder één jurylid. Deze jury beoordeelde anonieme inzendingen want de heer Jean Bronkers (het inleveradres) verwijderde de namen van de inzenders en gaf de liederen naamloos, maar genummerd aan de jury. Eerlijker kan het niet. De eerlijke winnaar: Gerard Segers, Rijksweg 92, Gronsveld.

De andere inzenders, in alfabetische volgorde, want de jury stelde terecht geen andere volgorde vast, zijn:

- Piet van Caldenborgh, Sint-Martensvoeren
- Bèr Jaspars, Heer
- Elly Laumen-Schrijnemaekers, Brandwegske 8
- Fons Naus, Voerenweg 11
- Maria Schouteten-Scheres, Maastricht
- Frans Starren, Rijksweg 75
- Frans van de Weerdt, Rijksweg 153a

Hun lied zal, nog vóór de "Groete Broonk", ook in alfabetische volgorde, in de volgende afleveringen van Grueles worden gepubliceerd.

Grueles, Schutterij en Harmonie zijn alle inzenders van harte dankbaar voor hun inspanning.

Koninklijke Schutterij Sint-Sebastianus
Koninklijke Harmonie van Gronsveld
Stichting Grueles

Groete Broonk (melodie: "U zij de glorie")

refrein:

fêt ién 't duerp
ekerèin van aad tot joonk
veert 'n aw en sjoen tradiésie
veert weer ôs groete broonk

1.
voëgelsjete mêt de Peenkste
d'hêls d'n aosem ién
ekerèin dè vreug wè deenks te
zal ôzze kuïng zién

(refrein 2x)

2.
broonkdaog dan trêk de perséssie
g'wêrre zién gesjoord
't'ês weer broonk en dao heb vuur hié
veer jaor nao oétgeloord

(refrein 2x)

3.
wêsj en vëndelkes mêt mejje
't duerp ês geseerd
nao de sjöttemês ês rejje
zoe wörd hié broonk geveerd

(refrein)

De wespenspin

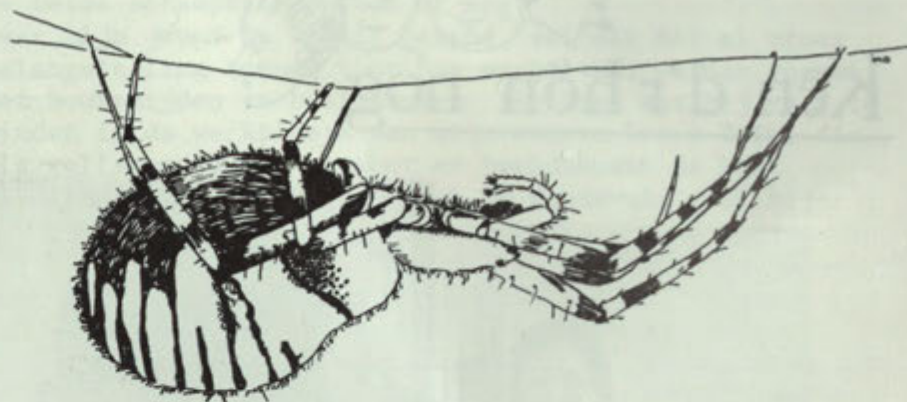

Tijdens een excursie, op 11 september van dit jaar, door het natuurgebied Grintgat Eijsden troffen we op de bijgaande foto afgebeelde zeldzaamheid aan.

Het is de spin *Argiope bruennichi*. Voor spinnen bestaan geen officiële Nederlandse namen maar het Natuurhistorisch Maandblad noemt haar wespenspin en het maandblad Grasduinen tijgerspin. Deze twee namen vertellen al iets over het uiterlijk van de spin die oorspronkelijk uit het Middellandse-Zeegebied afkomstig is. Het volwassen vrouwtje, dat anderhalve centimeter groot kan worden, heeft namelijk een opvallend geel-wit achterlijf met zwarte dwarsstrepen en lijkt daardoor in tekening op een wesp of een tijger.

Het mannetje daarentegen is maar 'n halve centimeter groot en is veel minder opvallend (bleekgeel) gekleurd. Deze wespenspin is pas sinds een tiental jaren vanuit België naar onze contreien overgewaaid. U moet dit letterlijk nemen want het is bekend dat spinnen zich, aan zelfgesponnen draden, door de wind mee laten voeren, en zo voor hun verspreiding zorgen.

De spin leeft vrij dicht bij de grond waar het honkvaste vrouwtje tussen grashalmen een dertig centimeter groot web weeft waar ze middenin, met de kop naar beneden, op prooi hangt te wachten. Deze prooi, bijvoorbeeld sprinkhanen, het hoofdvoedsel van de spin, wordt direct en heel snel, nadat ze in het web gevangen is, met spinsel omwikkeld en daarna pas leeggezogen. Dit gebeurt trouwens ook met het mannetje dat na de paring direct ingewikkeld wordt en daarna als prooi wordt behandeld. Het vermoeden bestaat dat het mannetje, ook als het géén wijfje ontmoet heeft, na de laatste vervelling maar 24 tot 48 uren te leven heeft.

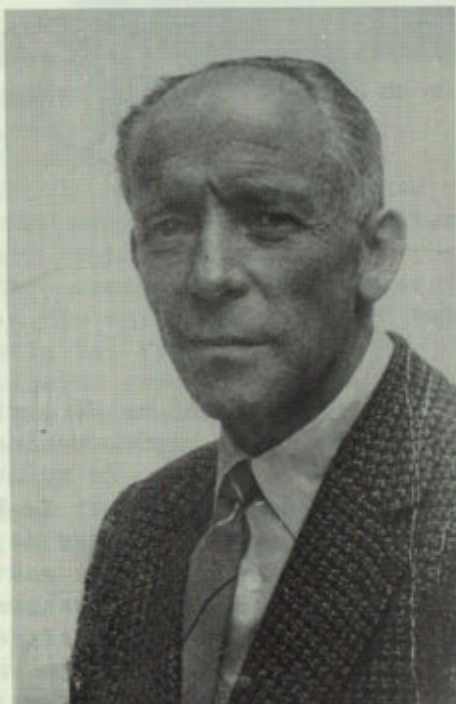
Ongeveer één maand na de paring, die eind juli, begin augustus plaats vindt, verlaat het wijfje haar web om haar eitjes af te zetten. Ze spint hiervoor een cocon waarin ze 300 tot 400 eieren legt. Ze begint eerst een zakje van zacht rag te spinnen waar de eitjes in worden gedeponereerd. Hier omheen weeft ze een zakvormig fijn spinsel, dat weer omgeven wordt met een perkament-achtig omhulsel. Deze goed geïsoleerde cocon verklaart dat de wespenspin zich in deze koude streken heeft kunnen vestigen.

Na het voltooien van haar werk, dat 's nachts gebeurt en zo'n drie tot vier uur in beslag neemt, keert de spin terug naar haar web waar ze in de loop van oktober zal sterven.

Na plusminus vier weken komen de eitjes uit. Het kroost blijft echter gedurende de winter in de cocon waar het ook de eerste vervelling doormaakt. Eind mei, begin juni, banen de jonge spinnen zich dan een weg naar buiten waar ze tot de tweede vervelling nabij de ei-cocon blijven rondhangen om daarna uit te zwerven en vrij vlug geslachtsrijp te worden.

Kên d'r hön nog

Bèr va Graatsje

"Met zijn talenten heeft hij gewoekerd, door met grote vakbekwaamheid zijn mooie handwerk te verrichten voor zijn groot gezin."

Woorden van Deken Hoogers op het bidprentje van Hubertus Laurentius Doyen (Bèr va Graatsje).

Bèr werd geboren in Gronsveld op 14 augustus 1901 als jongste van dertien kinderen van Gerardus (Graatsje) Doyen en Elisabeth Wolfs. Zijn geboortehuis is er nog, nu Rijksweg 88 (thans familie Debije-Wolfs). Zijn vader die koetsier was op het kasteel, stierf toen Bèr pas zes jaar

oud was. In de voorgevel van het huis is de boog nog te zien van de poort waar achter de koets gestald werd, ook de beide schampstenen zijn er nog.

Over zijn jeugd is weinig bekend, wel dat Bèr al vroeg belangstelling toonde voor het meubelvak, en dan vooral het houtsnijden en beeldhouwen. Als kind was hij vaak te vinden in de werkplaats van zijn oudere broer Zjir, die als zelfstandig meubelmaker en beeldhouwer de kost verdiende. Na de lagere school in Gronsveld ging hij

6 juni 1931. Trouwfoto van Bèr en Liza.

werken bij een andere broer (Frènske) die in Rijckholt zijn eigen meubelwerkplaats had. Hier leerde Bèr het meubelmakersvak, maar als broer Zjir veel werk had werd hij uitgeleend om bij hem te gaan werken. Daar legde hij de basis voor zijn weergaloos vakmanschap als beeldhouwer in hout ter versiering van meubels. Veel geroemd waren zijn klauwpoten aan tafels en dure kasten en zijn leeuwekoppen.

Mijn schoonvader (Zjeng Willigers) die zelf een meubelbedrijf had, bezat enkele meubelstukken die door Bèr waren gebeeldhouwd. Zjeng liet dan in vervoering zien wat zo bijzonder was aan de klauwpoten van Bèr. "Kijk", zei hij dan "die klauwen leven echt, je kunt zien dat ze de bol die ze omklemmen ook echt vasthouden." Niemand kan dat zoals Bèr va Graatsje zei hij dan beslist.

Bèr ging werken in Maastricht, eerst bij de Firma Bancken waar zijn broer Zjaak al werkte. Later bij het carrosseriebedrijf "Carbo" waar hij houten afwerkingen

±1920. Tegenover het ouderlijk huis. V.l.n.r. Lieske Doyen, Nelke Doyen, Marie Doyen, Bèr Doyen, Marie Waber, Nèt Waber, Bèr Doyen (Sjtéske).

maakte in onder andere touringcars. Door Bèr van Thoor kwam hij bij Wagemans en van Tuinen, een groot meubelfabriek in Maastricht waar hij alleen beeldhouwwerk deed. Hier bereikte zijn vakmanschap de top. Van een collega die bij hem werkte, weten we dat hij regelmatig hamer en beitel moest laten rusten omdat hij anders het dubbele aan produkten leverde van deze collega. Wel nam hij dan nog flink wat werk mee naar huis waar hij in zijn eigen, hoge, tempo kon werken, hetgeen per stuk betaald werd.

Bèr trouwde op zes juni 1931 met Maria Hubertina Elisabeth Waber, dochter van Hubertus Wilhelmus (Wöm) Waber en Hubertina Elisabeth Scheepers. Zij gingen inwonen bij zijn zus Marie en zwager Bèrke Wolfs aan de Harmonieweg 1. Uit dit huwelijk werden negen kinderen geboren, Willie, Gérard, Lieske, Lor, Mieke, Tiny, Loeke, Bertha en Huub. Bèr werkte lange dagen om zijn grote gezin te onderhouden.

Grote Bronk 1960. V.l.n.r. Chrit Houben, Henri Goessens, burgemeester Smeets, Koning Zjir Segers, Eddie Jacobs, Bèr Dassen, Bèr va Graatsje, Bèr Reintjens, Jean Reintjens.

In 1938 huurde hij het huis van Bèrke Hofman, thans Rijksweg 135 (Familie Essers-Theunissen), om daar met zijn uitdijend gezin te gaan wonen. In de tuin achter het huis bouwde hij eerst een complete speeltuin voor zijn kroost en later nog een schuurtje dat hij als werkplaats inrichtte. Toen Bèr wist dat hij genoeg opdrachten kon krijgen, besloot hij als zelfstandig beeldhouwer te gaan werken. Zijn opdrachten kreeg hij van de talrijke meubelmakers die ons dorp altijd al rijk was. Ook maakte hij gebeeldhouwde kruisen voor begrafenis onderneming Walpot in Eijsden. Als kind heb ik vaak ademloos in zijn werkplaats staan kijken hoe hij bezig was met zijn gutsen en beitels en ik zag dan in minder dan geen tijd een vierkant blok hout onder zijn handen veranderen in een prachtig ornament.

Hij sprak dan geen woord, zijn drukke handelingen alleen onderbrekend voor het rollen van een sigaret, of het slijpen van een beitel. Als een gedrevene werkte hij door, efficiënt als een machine en in een razend tempo.

Bèr was een beminnelijk man en een echte kindervriend. Vooral de kinderen van de "Lèimsjtraot" wisten hem te vinden met hun kapotte schaatsen, slee, voetbal, klompen of speelgoed. Schaatsen maakte hij zelf. Om ze te laten slijpen ging je ook naar Bèr toe. Voor zijn eigen kinderen maakte hij een slee waar zes kinderen op konden zitten. In de oorlog maakte hij van hout en canvas "kletskes", een soort lichte klompschoenen voor zijn kinderen maar ook voor burens en vrienden. Bèr was een goed schaatser dus zijn kinderen stonden, als de Wyjert tenminste droeg al op hun tweede jaar op de door pa gemaakte schaatsjes. Dat hij door de tijd die hij hiermee "verspeelde" tot laat in de nacht moest werken deerde hem in het geheel niet. Voetbal was ook een grote liefhebberij. Hij speelde vele jaren in het elftal van G.S.V., was bestuurslid en repareerde tot zijn dood gratis de leren ballen van alle elftallen. Na het voetballen ging hij op zondagmiddag met zijn kinderen wandelen in het bos. Hij vertelde hun dan veel over de natuur en na een fikse wandeling ging het dan steevast richting "Zoeren Drees" waar hij wat rustte en de kinderen zich eens goed konden uitleven. Uitgaan deed Bèr zelden, wel als de schutterij uittrok. Zijn hele leven was hij lid

±1947. Achter v.l.n.r. Mieke, Gérard, Lieske, Willy, Lor. Voor v.l.n.r. Loeke, Bèr, Bertha, Huub, Liza, Tiny.

Twee ornamenten gemaakt door Bèr.

van de Broederschap en hij bracht het als "grenedeer" tot sergeant. Als Bèr het schutterspak aanhad, wist men thuis dat er niet meer op hem gerekend hoefde te worden. Het gebeurde wel eens dat men hem bij café Van Caldenborgh (bij broer Zjir) in het café een kom pudding naar binnen zag werken. Men wist dan dat hij "in de gloria" was want hij lustte anders nooit pudding. Verder leefde hij eerder sober, naast werken ging hij zich alleen te buiten aan roken pijp en shag (in de oorlog uit eigen tuin) de godganse dag. In 1955 werden huis en werkplaats te klein en kocht hij het huis Hogeweg 39 waar hij met de buurman een flinke werkplaats bouwde.

Eind jaren vijftig waren magere jaren. Er was minder bedrijvigheid en de opdrachten bleven uit. Hij adviseerde zijn jongste zoon Huub (gestorven 30 november 1970) die bij hem werkte, en ook talent bleek te hebben, toch maar een andere richting te kiezen. Begin jaren zestig kreeg

± 1942. Op de Zoeren Drees. Mieke, Gérard, Lor, Tiny, Lieske. Achter Piet Spronck.

De negen kinderen van Bèr en Liza. Sommigen droegen "kletskes". Boven v.l.n.r. Tiny, Bertha, Loeke. Midden v.l.n.r. Mieke, Huub, Lieske. Onder v.l.n.r. Lor, Willy, Gérard.

±1942. Op de Zoeren Drees. Onder Bèr v.l.n.r. Lieske, Tiny, Mieke, Gérard, Lor.

Op de Wyjert. Willy en Gérard.

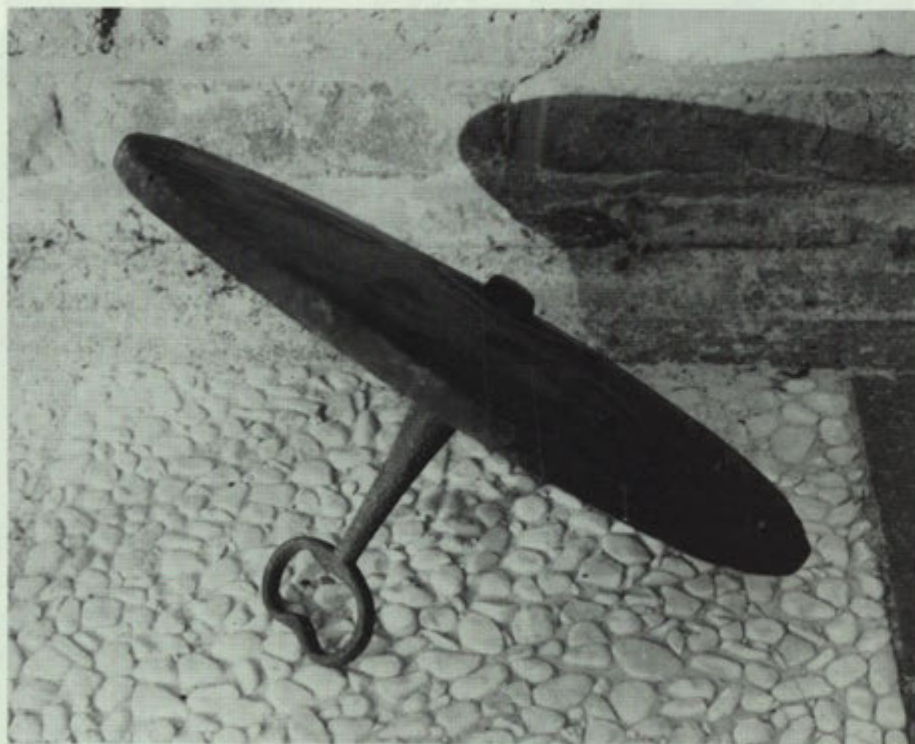
hij weer meer opdrachten zodat hij weer flink in het werk kwam te zitten. Helaas duurde deze opleving voor hem niet lang. Zondagmorgen 13 januari 1963, het vroom dat het kraakte en er stond een gemene oosten wind, werd hij op weg naar de kerk onwel, bevangen door de kou. Hij keerde om ging terug naar huis, maar kwam niet zo ver. Hij stierf aan een hartstilstand in de armen van zijn zoon Lor, bijna thuis. Op zijn kist kwam een gebeeldhouwd kruis dat hij zelf had gemaakt. Toevallig het allerlaatste dat Walpot in voorraad had en dat hij ook nooit meer kon bijbestellen.

Wallie van de Weerd

Huub, ongeveer 8 jaar.

Wat maog 't zién ?

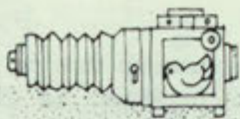
Het vorige keer afgebeelde voorwerp dat tijdens graafwerkzaamheden tevoorschijn kwam, is afkomstig uit de tuin van Piet Houten (Rijksweg 38). We ontvingen diverse reacties waaruit bleek dat velen dit houten voorwerp, dat door de tand des tijds behoorlijk was aangetast, goed herkende. Het is namelijk de helft van een propeller van een Duits oorlogsvliegtuig dat in het begin van de tweede wereldoorlog in de nabijheid van de windmolen neerstortte. Wil Roosen, toen 11 jaar, nieuwsgierig, ondernemend en vooral uit op avontuur, vond de propeller in het veld en de oorlogsbuit werd op de kar meegenomen naar huis. (Rijksweg 38 was zijn ouderlijk huis). Daar mocht het "kostbaar bezit" enige jaren als pronkstuk op het erf staan. Maar naarmate de herinnering aan de oorlog vervaagde, verhuisde de propeller van het erf via de stal en schuur naar de achtertuin en kwam uiteindelijk onder de grond terecht.

Dit jaar, toen Piet Houten in zijn tuin groef kwam de oorlogstrofee na jaren weer boven en staat nu weer te pronken op het erf.

We hebben weer een ander voorwerp. Het is geen discus en ook geen frisbee, maar een attribuut dat vroeger door de vakman vaak werd gebruikt, Reacties!

Frans Huits (telefoon 1684)

John van de Weerd (telefoon 2667)

±1950. Op weg naar de melkfabriek. Zjéf Dassen (Rijckholt).

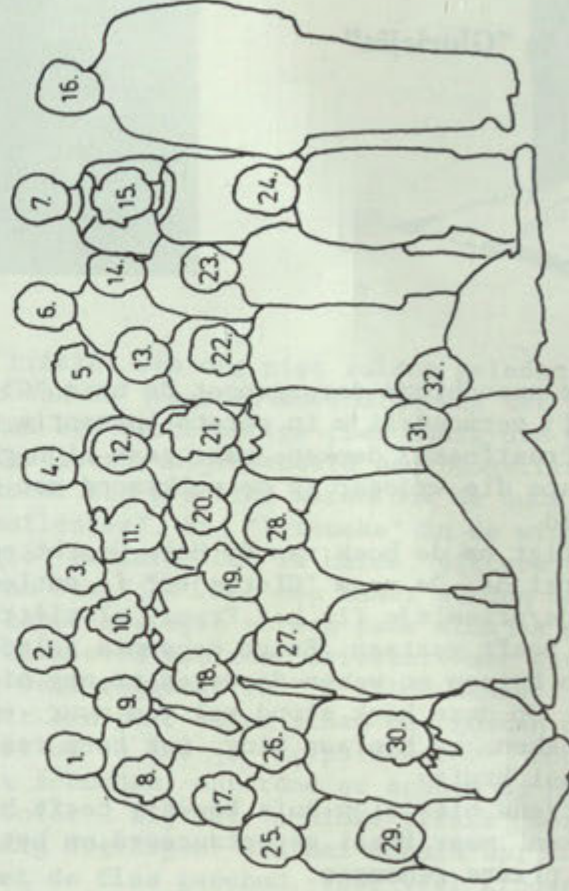
1951. Inzegening van de landbouwschool. 3e van links kapelaan Hendriks, 4e van links pastoor Grubben, 2e van rechts burgemeester Smeets.

17 juni 1933. Tentoonstelling van de middenstand "op 't Broek". Links Giel Pinckaers, rechts Vic Jaspars.

Lagere School Gronsvelt ±1938

1 Mie Mingels 2 Dien Dassen (Hanssen) 3 Maria Waber (Versteeg) 4 Mia Peusens (Van Wersch) 5 Corrie Schrijnemaekers (Mertz) 6 Liza Hessels (Bessems) 7 Elza Martens 8 Gène Mingels 9 Jean Dassen 10 Corry Waber 11 Thérèse Willigers (Roosen) 12 Lène Peusens (Klippert) 13 Sjtien Schrijnemaekers 14 Ternètt Hessels (Bergenuizen) 15 Nètta Martens (Doyen) 16 Meester Van den Donk 17 Riet Mingels 18 Marcel Dassen 19 Miet Dassen (Bouchoms) 20 Jean Willigers 21 Adèle Willigers (In de Braek) 22 José Willigers 23 Marieke Hessels (Gielissen) 24 Fien Aldenhoven 25 Lieske Mingels (Tillie) 26 Corrie Mingels (Daemen) 27 Jean Mingels 28 Lieske Brenenraad 29 Lies Aldenhoven 30 Piet Mingels 31 Jean Aldenhoven 32 Marieke Aldenhoven.

Dorp milieu

Het kruis aan de "Gloriejêt"

Als de oudere autochtone dorpsgenoot de naam "Gloriejêt" hoort, zal hij vermoedelijk in eerste instantie niet aan de huidige straat(naam) denken, maar gaan zijn gedachten naar een plaats die vroeger in de volksmond met die naam werd aangeduid.

Deze plaats ligt op de hoek van de Hole Gracht en de Gloriët, westzijde. De naam "Gloriejêt" is ontleend aan een tuinhuisje/prieeltje (in het Frans: gloriëtte) dat hier vroeger heeft gestaan. Enige decennia geleden stonden hier nog geen huizen en waren de wegen er nog niet geasfalteerd. Op deze hoek stond wel een muur, opgetrokken uit mergelblokken, en hieraan hing, ook toen reeds, een klein doch mooi kruis.

Toen Jo Reintjens hier zijn huis bouwde, heeft hij de muur niet afgebroken, maar fraai gerestaureerd en het kruis weer op zijn plaats gehangen.

Het is een donkerbruin geverfd ijzeren kruis met daarop een mooi ijzeren corpus in dezelfde kleur. Het kruis wordt uitstekend onderhouden en het wordt regelmatig voorzien van een vers boeketje bloemen.

Dit is een sprekend voorbeeld van hoe wij moeten omgaan met onze wegkruisen om ze te behouden voor ons nageslacht.

Léon Olislagers

Van aal en nog get

Sjûimke trêkke

"Sjûimke trêkke" was nog niet zolang geleden een favoriete bezigheid van de jeugd en bovendien was het nog lekker ook. Je had een doorzichtige fles nodig die goed kon worden afgesloten, bijvoorbeeld een beugelfles of een fles met een kurk. Erg geschikt waren ook de oude "millesynsfléskes". Bij "Triéneke" in de winkel werd dan de "krissie" gehaald. Dit is harde, bittere laurierdrop in de vorm van staafjes. Met een hamer werden de harde staafjes kapot geslagen en een paar stukjes gingen in de fles. De fles werd dan voor driekwart met water gevuld, waarna ze werd weggezet in "'t kalderkéske". Liet je dit een paar dagen staan dan losten de stukjes drop geheel op en had je "krissiewäoter". Door flink met de fles te schudden, ontstond er schuim op het "krissiewäoter". Bij het "sjûimke trêkke" werd dit schuim dan krachtig opgezogen. Was het schuim op, dan werd opnieuw met de fles geschud. Voor veel kinderen was het echter heel moeilijk om deze fles weg te zetten tot de "krissie" geheel was opgelost. Vaak kreeg die hier de kans niet toe en was alle "krissiewäoter" al opgedronken terwijl de stukjes drop nog op de bodem van de fles lagen. Bovendien is dit drankje goed tegen hoest en keelpijn. Dus op naar de drogist want laurierdrop is nog altijd te koop.

Ina van de Weerdt-Roosen

Toponiemen

Zjwaoneboonder

Bij de reconstructie van de Wijngaardshof (zie Grueles 11 (1991) nr. 1) was er sprake van het "swaene boender", een perceel dat eigendom was van het convent van Sinnich en dat mogelijk een van de oorspronkelijke twaalf stukken van de Wijngaardshof is geweest. Hoewel de naam "Zjwaoneboonder" ook vandaag nog in Gronsveld een bekende naam is, heb ik het perceel niet op de collagekaart van Törring-Jettenbach kunnen terugvinden. Ik heb mij steeds afgevraagd waarom dat niet het geval was. Het kaartje heeft de aanduiding "tenet Sinnich" en alle andere kaartjes met die aanduiding heb ik wél op de collagekaart kunnen terugvinden. De collagekaart en de kaartjes met de percelen van de Wijngaardshof zijn ongeveer uit dezelfde tijd en het leek mij sterk dat het convent van Sinnich in die korte periode een van haar percelen (waarop bovendien erfpacht rustte) van de hand zou hebben gedaan.

Ook minutieus speurwerk leverde geen resultaat op. Ik heb de hele collagekaart (ongeveer anderhalve vierkante meter groot) centimeter voor centimeter met een vergrootglas afgezocht. Ik vond alleen een klein gat in de kaart, ver uit de buurt van het einde van Sint-Amandusweg waar het swaene boender volgens de toponiemenkaart van de "Diksjenèr" thuis hoort. Ik vond op de hele kaart geen vermelding "Zijnich" die betrekking kon hebben op het swaene boender.

Onlangs kreeg ik van Tom Baas (in de luwte, lid van de sectie Archeologie) een nieuwe verzameling kaartjes van de Wijngaardshof, afkomstig uit het Rijksarchief van Hasselt, waar zich veel archiefstukken van het convent van Sinnich bevinden. De kaartjes waren van 1712 en gaven niet alleen de tekeningen van de percelen en hun oppervlakten, maar ook alle "reygenoten", dat zijn de namen van de aangrenzende eigenaren.

Z = Zjwaoneboonder. 2a, 2b, 3, 5, 6, 7 en 8 zijn percelen van de Wijngaardshof. B = Brabants bunder. De cirkel boven geeft de plaats aan waar het Zjwaoneboonder volgens de Diksjenèr zou liggen. De stippellijn rond het Zjwaoneboonder geeft het gat in de kaart aan.

Natuurlijk heb ik eerst het kaartje van het swaene boender opgezocht en de aangrenzende eigenaren bestudeerd. Daarna met het vergrootglas terug naar het eind van Sint-Amandusweg: geen spoor van de desbetreffende reygenoten en dus ook geen spoor van het swaene boender.

Toen ik de andere kaartjes ook bekeek, ontdekte ik een gemeenschappelijke "reygenoot" van het swaene boender en een van de andere stukken van de Wijngaardshof waarvan ik de ligging wél kende. Die reygenoot was: "Sebastiaen vander Weyden met het Brabants boender". Dat kon niet meer missen.

Om een lang verhaal kort te maken, het swaene boender bleek helemaal niet aan het einde van Sint-Amandusweg te liggen, maar precies in dat gat van de collagekaart. Zie tekening.

Dat gat verklaart waarom ik die extra aanduiding "Zijnich" niet kon vinden, maar dit verhaal betekent ook dat het toponiem swaene boender in de loop van de tijd behoorlijk van plaats is veranderd! We moeten er dus rekening mee houden dat percelen wél tot "onroerend goed" behoren, maar hun benamingen kennelijk niet.

Hoe zo'n verplaatsing kan ontstaan, zal ik u aan de hand van een (verzonnen) gesprek proberen duidelijk te maken.

- Zek lûi, 't Zjwaoneboonder, oe lik dat èigelik?
- 't Zjwaoneboonder...? Zjwaoneboonder... Waag 'ns éffe... Zjwaoneboonder. Lik dat neet iént Vroendel?
- Jao, dat lik iént Vroendel, boëven op Sint-Amandus, daach ich...
- Nèi, Zjang.
- Wat nèi, jao!
- Mer Zjang, 't Zjwaoneboonder lik op 't Hoeg Sjoor.
- De bis aon't dölle, Bèr, dao ligke de Veer Boonder.
- De hebs geliék, Zjang, jao, jao... nèi dat ès zoe.
- Zuus te noé.

Na instemmend geknik is het Zjwaoneboonder ongeveer 800 meter verplaatst.

Piet van Caldenborgh

Inhoudsopgave 'Grueles' jaargang 11, 1991

Rubriek en artikel	afl.	blz.
Activiteitenagenda		
-	1	10
-	3	115
Archeologie		
Reconstructie van de Wijngaardshof (2)	1	40
Ontgraving van de oude waterput bij de molen van Gronsveld	2	71
Dorp en Milieu		
Het kruis op hoek van de Voerenweg en de Kloosterweg	1	59
Het kruis aan het "Kattebreukske"	2	109
Het kruis op de hoek van "'t Greunsje"	3	123
Het kruis aan de "Gloriejê't"	4	190
Dialect		
Kwakfrosje vange	1	4
Zoëg	1	8
Zuümere	2	64
Verwerf uw onsterfelijkheid	2	67
Derde klas	3	116
Daanke, merci	3	122
Derde klas (2)	4	165
De vader van de dochter van Sion: Gerard Segers	4	170
Foto		
-	1	36
-	2	99
-	3	143
-	4	186
Historie		
Doodslag in Eckelrade	1	11

"Twist en gevecht" te Rijckholt anno 1758	2	79
Het kan verkeren...	3	125
Gronsveld en Rijckholt in de 17e en 18e eeuw	4	155
Natuur		
Lenteboden	1	53
Vogels bij de fontein	2	69
Raamslachtoffers	3	148
De wespenspin	4	172
Kên d'r hön nog		
Zjo Frambach	1	26
Zjeng van de Sjnuder	2	88
Antoon van Baal	3	131
Bèr van Graatsje	4	174
Streekmuseum		
Loodsdag	2	77
Onze tractor	3	140
Wat maog 't zién?	3	142
Wat maog 't zién?	4	184
Toponiemen		
't Vroendel	1	57
't Rekaat	2	103
Riessebérg	3	151
Zjwaoneboonder	4	192
Van aal en nog get		
Mèijkëveve vange	1	24
Kroédwês j wyje	2	106
Telefoon	3	129
Sjúimke trêkke	4	191

Copyright Stichting Grueles.

Secretariaat: Rijksweg 92, 6247 AK Gronsveld. Tel. 04408-2880/1575.

Abonnementen-administratie: Rijksweg 86a. Tel. 04408-1662.

Abonnementsprijs f 19,50 per jaar. Losse nummers f 6,00.

Rabobank Gronsveld, rek. nr. 11 75 15 000 / Postgiro 25 35 375 t.n.v. Stichting Grueles.